

Nr 67.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ytterligare statsunderstöd till Nedre Åråns regleringsföretag i Jönköpings län; given Stockholms slott den 1 februari 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Per Edvin Sköld.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 februari 1935.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden SCHLYTER, WIGFORSS, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sköld anför:

Den 6 maj 1921 anvisade Kungl. Maj:t till reglering av Årån och tillstötande vattendrag mellan Erlandsdamm och Sölaryd (Nedre Årån) för torrläggning av vissa vattenskadade marker i Våxtorps och Rydaholms socknar av Jönköpings län dels statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget med 39,910 kronor under de i kungörelsen den 28 juli 1916 (nr 376) angående villkoren för erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från allmänna avdikningsanslaget stadgade villkor, dels ock lån från odlingslånefonden med 79,830 kronor under de i kungörelsen den 9 oktober 1914 (nr 278) angående villkoren för lån från odlingslånefonden stadgade villkor, varjämte Kungl. Maj:t fastställde för företaget upprättad arbetsplan.

Därjämte beviljade Kungl. Maj:t den 23 februari 1923 ytterligare lån från odlingslånefonden med 10,780 kronor.

Genom beslut av 1932 års riksdag (prop. nr 225; R. skr. nr 154) medgavs uppskov under två år med amortering av de från odlingslånefonden beviljade lånen med bibehållen skyldighet för delägarna i torrlägningsföretaget att under uppskovstiden erlägga ränta efter 3.6 procent å oguldna delar av lånen.

Kungl. Maj:t har genom beslut den 19 oktober 1934 under enahanda villkor förlängt uppskovet med amortering av nyssnämnda lån med ett år.

I skrivelse den 2 mars 1934 har hemmansägaren Otto Blomgren i Långstorp Västergård i egenskap av delägare i torrlägningsföretaget gjort framställning om nedsättning med 50 procent av honom åvilande betalningsskyldighet för omförmälda lån.

Över framställningen hava efter remiss utlåtanden avgivits av lantbruksstyrelsen den 23 april och den 12 december 1934 samt av statskontoret den 15 oktober 1934.

Lantbruksstyrelsen har i samband med avgivandet av sitt första utlåtande i ärendet överlämnat dels en den 23 mars 1934 dagtecknad till styrelsen ställd framställning från ifrågavarande torrlägningsföretags arbetsstyrelse och delägare om nedskrivning med 50 procent av de till företaget beviljade lån från odlingslånefonden, dels ock yttrande över sistnämnda framställning från statens lantbruksingenjör Carl Berner.

Av tillgängliga handlingar inhämtas följande.

Förslag till ifrågavarande företag upprättades vid av lantbruksingenjören C. B. Carlson åren 1912—1915 hållen syneförrättning enligt lagen den 20 juni 1879 om dikning m. m.

Företaget omfattar:

åker	5.33 hektar
ängs- och odlingsmark samt annan mark	280.34 »

Summa 285.67 hektar.

Företaget är slutfört. Arbetena hava godkänts av lantbruksstyrelsen den 11 januari 1926.

Kostnaderna för de låne- och bidragssökandes andelar i företaget beräknades år 1921 till 119,882 kronor 70 öre och år 1923 till 130,682 kronor 70 öre. Den verkliga kostnaden har uppgått till 157,520 kronor, utgörande, fördelad på den areal företaget omfattar, omkring 552 kronor per hektar.

Den genom vattenavledningen uppkommande markförbättringen uppskattades år 1921 till omkring 152,000 kronor.

Såsom förut nämnts har staten för företagets utförande beviljat:	
i statsbidrag utan återbetalningsskyldighet	kronor 39,910
i lån tillhopa	» 90,610

statsunderstöd tillhopa kronor 130,520.

Det beviljade statsbidraget motsvarade vid tiden för beviljandet en tredjedel av den beräknade kostnaden för företagets utförande.

De beviljade odlingslånen motsvara ett belopp av 317 kronor per hektar. Annuiteten å lånen utgör omkring 21 kronor per hektar.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har genom utslag den 30 augusti 1927 respektive den 29 februari 1928 fastställt fördelningen av de båda för företagets utförande beviljade lånen. Därav framgår, att lånet å 79,830 kronor skall amorteras under åren 1928—1953 och lånet å 10,780 kronor under åren 1930—1955.

Arbetsstyrelsen har framhållit i huvudsak följande.

Kapitalanskaffning till underhållskostnader å kanaler och diken hade den senaste tiden icke varit möjlig, när ingen delägare ville betala för någon gemensamhets sak, då icke alla kunde göra det. Detta hade i sin tur lett till att delägarna icke heller kunnat utföra diknings- och rensningsarbeten som de tänkt sig, när tillfredsställande utlopp för vattnet saknats. Det återstode ock mycket arbete på vägar och broar, som icke kunnat utföras på grund av kapitalbrist. Nödiga hus saknades å många ägolorter, till följd av att ägarna icke kunnat få bostadslån, då ovisshet rådde huruvida de framgent skulle få behålla sina ägolorter. Under sådana förhållanden vore det klart, att ingenting i övrigt bleve åtgjort för höjande av jordbrukets räntabilitet, i synnerhet som all kredit vore stängd för företagets delägare. Till följd härav bleve förlusterna för dessa allt större och större. De uppskov, som beretts företagets intressenter med erläggande av annuiteterna, hjälpte för tillfället för företaget i dess helhet, men för dem, som måst uppgiva försöket att kämpa sig igenom, verkade de ogynnsamt, när varje fastighetsförsäljning under hand vore utesluten. Å andra sidan hade de exekutiva försäljningar, som verkställts, givit skrämmande resultat.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande den 23 april 1934 anfört huvudsakligen följande.

Båtnaden genom torrläggningen hade vid arbetsplanens fastställande år 1921 uppskattats till 152,041 kronor 20 öre, därvid beräknats, att all i företaget ingående mark skulle vinna fullständig torrläggning. Detta torde även i huvudsak blivit fallet under åren närmast efter företagets utförande. Sedermera hade emellertid sådana förändringar inträffat i Åråns vattenföring, att flödena ökat i intensitet. Dessa förändringar torde hava förorsakats huvudsakligen därav, att en omkring 2 mil längre upp i vattendraget belägen sjö, Rusken, blivit reglerad för kraftändamål. Enär därigenom inträdande utökning av flödena i Årån icke kunnat förutses vid dimensioneringen av den i Åråns regleringsföretag ingående avloppskanalen och denna sålunda blivit otillräcklig för avledande av nämnda flöden, hade vid upprepade tillfällen under de senare åren betydande delar av de i företaget ingående markerna översvämmats och kännbara förluster drabbat vederbörande jordägare.

Härigenom hade förorsakats en minskning av den båtnad, som i samband med fastställandet år 1921 av arbetsplan beräknades uppkomma å de av företaget berörda markerna. Med ledning av lantbruksingenjören Berners i ärendet avgivna utlåtande torde denna båtnadsminskning med

tillämpning av i den fastställda arbetsplanen angivna jordvärden kunna beräknas till omkring 33,000 kronor.

I samma utredning hade kostnaderna för de ytterligare regleringsarbeten i Årån, som skulle erfordras för åstadkommande av en avloppskanal av sådana dimensioner, att översvämningar bleve avvärjda och båtnadsförlusten kunde återvinnas, beräknats till omkring 50,000 kronor.

I det läge, vari företagens delägare råkat till följd av anförda omständigheter, syntes böra övervägas åtgärder från statens sida för understödande av företaget. Dyliga åtgärder borde bestå antingen i utförande medelst statsmedel av ytterligare arbete i sådan omfattning, att ursprungligen påräknad båtnad till fullo kunde utvinnas, eller ock i skälig minskning i företagens skuld till staten å erhållna lån från odlingslånefonden.

Det förstnämnda alternativet syntes emellertid icke tillrädligt, enär det genom erforderligt ytterligare arbete i Årån påräknade båtnadsvärdet, 33,000 kronor, skulle komma att avsevärt understiga kostnaden för nämnda arbete, 50,000 kronor.

Vad åter beträffade det andra alternativet framhöles, att riksdagen i ett tidigare liknande fall, som avsåge Sävveåns regleringsföretag i Älvsborgs län (prop. nr 223/1932; R. skr. nr 152/1932) medgivit nedskrivning av till företaget beviljat lån från odlingslånefonden med så stort belopp, som svarade mot en till följd av särskilda förhållanden, varöver låntagarna icke kunnat råda, uppkommen minskning av den genom företaget ursprungligen påräknade båtnaden. I anslutning härtill syntes delägarna i Åråns regleringsföretag böra bispringas på sådant sätt, att till företaget beviljade lån från odlingslånefonden nedskrevs med så stort belopp, som svarade mot den vid företaget uppkomna båtnadsminskningen, eller med 33,000 kronor. För detta ändamål torde till företaget böra beviljas statsbidrag från statens avdikningsanslag med nämnda belopp, dock under iakttagande att detsamma icke inräknades i det anslagsbelopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande ägde för visst år jämlikt gällande bestämmelser bevilja.

Sedan på dyligt sätt kompensation lämnats företaget för utebliven båtnad av det verkställda regleringsarbetet, borde ytterligare mellankomst från statens sida för understödande av företaget icke kunna av vederbörande delägare sättas i fråga.

Lantbruksingenjören Berners utlåtande innehåller följande:

Av Berner hade uppgjorts ett förslag till förbättrad torrläggning av markerna inom företaget. Därest detta förslag bleve utfört, skulle markerna ej alls översvämmas vid normal högflood medan däremot vid exceptionell högflood en del marker fortfarande skulle översvämmas någon kortare tid. Denna översvämning skulle dock ej skada markerna något avsevärt. Kostnaderna för förslagens genomförande skulle ställa sig på följande sätt vid en timpenning av 60 öre:

uppgrävning av s. k. hjälpkanal inklusive ersättningar	kronor 26,000
kompletteringsgrävningar i själva ån ovanför hjälpkanalen »	24,000

summa kostnader kronor 50,000.

En del av kompletteringsgrävningarna syntes emellertid hava bort ingå i arbeten enligt den fastställda arbetsplanen. Utöver de i arbetsplanen upptagna kostnaderna syntes erfordras 40,000 till 45,000 kronor för verkställande av arbeten för undvikande av risk för översvämning vid normal högflood. Därest absolut torrläggning skulle önskas, torde arbeten för ytterligare 25,000 kronor erfordras.

Den minskning av den enligt arbetsplanen påräknade båtnaden, som på grund av att det med företaget avsedda torrlägningsresultatet icke ernåtts, vore svår att med till buds stående uppgifter ens approximativt beräkna. En ungefärlig beräkning av båtnadsminskningen hade givit följande osäkra resultat. Av de i företaget ingående 163 hektar åker, äng och odlingsmark skadades omkring 111 hektar av översvämningarna, 38 hektar dock så obetydligt att båtnadsminskningen för desamma endast beräknades till 10 procent, medan båtnadsminskningen för återstående 73 hektar beräknades variera mellan 20 och 75 procent samt i medeltal uppgå till omkring 40 procent. På övriga i företaget ingående 123 hektar s. k. »annan duglig mark» inverkade översvämningen ej alls eller högst obetydligt. Minskningen i hela den enligt arbetsplanen påräknade båtnaden beräknades till omkring 22 procent. Härvid hade båtnaden å översvämmade respektive icke översvämmade ägofigurer beräknats efter värderingslängdens värden. Justerades dessa värden efter nuvarande förhållanden och hänsyn alltså toges till det odlingsarbete o. d., som nedlagts i huvudsakligen de översvämmade ägofigurererna, borde minskningen sättas till omkring 30 procent.

Statskontoret har ifrågasatt huruvida delägarna i torrlägningsföretaget icke vore berättigade till ersättning i annan ordning för den skada, som förorsakats företaget genom förut berörda sjöreglering. Enligt statskontorets uppfattning borde frågan, huruvida statlig hjälp till företaget borde lämnas, icke upptagas till bedömande, innan berörda spörsmål blivit klarlagt. Därest emellertid statsbidrag med hänsyn till föreliggande omständigheter skulle anses böra utgå för nedbringande av de beviljade statslånen, ansåge statskontoret bidraget på sätt lantbruksstyrelsen föreslagit böra beräknas i förhållande till den uppkomna båtnadsminskningen. Statskontoret ville emellertid framhålla, att den båtnadsminskning, som kunde belöpa å fastigheten $\frac{1}{8}$ mantal litt. C Sölaryd södra nr 2 (2⁵) i Voxtorps socken, icke borde medtagas vid denna beräkning, emedan nämnda fastighet, som den 4 november 1932 å exekutiv auktion inropats för statens avdikningsfonds räkning, den 29 juni 1933 försålt fri från lån ur fonden.

Lantbruksstyrelsen har med anledning av statskontorets utlåtande i sitt yttrande den 12 december 1934 anfört, att den skada, som till följd av regleringsåtgärderna i sjön Rusken uppkommit å den torrlagda marken vid Årån, vore att hänföra till sådan vid meddelandet av beslut om ifrågavarande regleringsåtgärder icke förutsedd skada, varom förmåles i 3 kap. 11 § och 7 kap. 57 § vattenlagen. Enligt vad lantbruksstyrelsen inhämtat torde emellertid i nämnda lagrum angiven tid för framställande av anspråk på ersättning för dylik skada i förevarande fall vara försutten. Om, på sätt statskontoret funnit, och vilket enligt lantbruksstyrelsens uppfattning vore riktigt den båtnadsminskning, som belöpte å fastigheten $\frac{1}{8}$ mantal litt. C. Sölaryd södra nr 2, icke medtoges, uppginge båtnadsminskningen för företaget i dess helhet till i runt tal 29,500 kronor. Styrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att för nedbringande av det till ifrågavarande företag den 6 maj 1921

beviljade lånet från odlingslånefonden finge från statens avdikningsanslag tagas i anspråk ett belopp av sistnämnda storlek.

*Departements-
chefen.*

Av utredningen torde framgå, att båtnaden av ifrågavarande torrläggningsföretag på grund av omständigheter, över vilka delägarna icke kunnat råda, blivit avsevärt mindre än den vid företagets påbörjande beräknade. På sätt lantbruksstyrelsen framhållit torde någon möjlighet att, såsom statskontoret ifrågasatt, erhålla gottgörelse för de skador, som genom översvämningar orsakats av den efter företagets slutförande verkställda vattenregleringen i sjön Rusken, numera icke förefinnas. I betraktande av berörda omständigheter och med hänsyn till den ekonomiskt svåra belägenhet, vari torrläggningsföretagets delägare på grund av angivna förhållanden råkat, synas billighetsskäl tala för att ytterligare statsunderstöd beredes företaget. I enlighet med vad lantbruksstyrelsen föreslagit torde statsunderstödet böra få form av bidrag för minskning i skälig grad av företagets skuld till staten å det den 6 maj 1921 beviljade lånet från odlingslånefonden. Bidraget torde böra beräknas i förhållande till den uppkomna båtnadsminskningen och bestämmas till det av lantbruksstyrelsen senast föreslagna beloppet 29,500 kronor. För utlämnande av detta bidragsbelopp erfordras riksdagens medgivande. Beloppet torde böra utgå ur statens avdikningsanslag; det bör därvid icke inräknas i det belopp, som Kungl. Maj:t enligt riksdagens medgivande äger för visst år bevilja jämlikt gällande bestämmelser för anslaget användning.

På grund av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att till nedskrivning av det till reglering av Årån och tillstötande vattendrag mellan Erlandsdamm och Sölaryd i Jönköpings län den 6 maj 1921 beviljade lån från odlingslånefonden må från statens avdikningsanslag till företaget anvisas ett statsbidrag av 29,500 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Rune Thygesen.